

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

استاد علم و ادب

استاد علای نژاد

اداره امور تربیت اخلاقی موزه علمی استان قم

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

الحمد لله الذي يبعث من في القبور والصلاة والسلام على سيدنا ونبينا محمد وآله الطاهرين سيما الحجة أرواحنا لترابِ مقدّمه الفداء و لعنة الله على أعدائهم أجمعين.

«یکی از مسائل پر اهمیت و مورد ابتلاء مباحث مربوط به تجهیز میت است که دارای واجبات و مستحبات»
«فراوانی است که در این مجال بطور مختصر به آن می پردازیم»

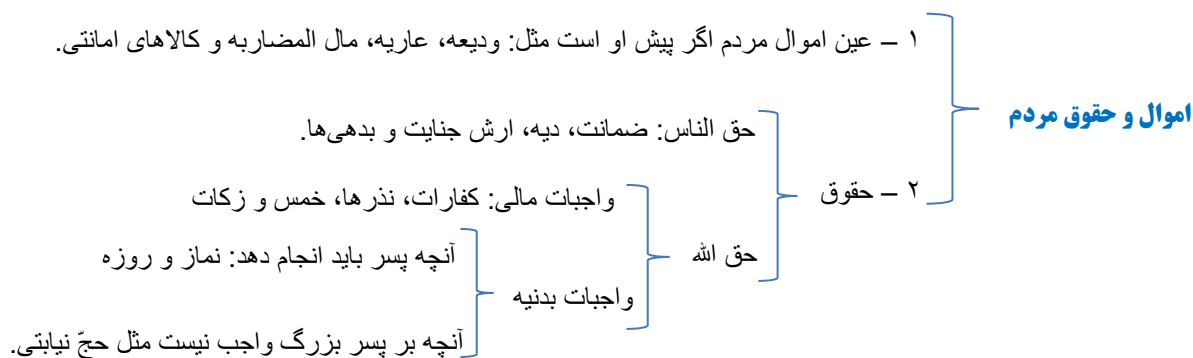
«مسائل مربوط به مرگ و آنچه قبل از آن لازم است»

الف: احکام قبل از احتضار:

۱. مستحب است انسان بسیار یاد مرگ باشد.
۲. مکروه است انسان آرزوی دراز و طولانی داشته باشد و مرگ خود را دور بشمارد.
۳. شایسته است که مؤمن قبری برای خویش آماده کند و مستحب است که در آن وارد شود و قرآن بخواند.
۴. در حال سلامتی و پیش از مرگ کفن خود را تهیه کند و در خانه نگاه دارد و گاهی به آن بنگرد که این کار باعث مزد و اجر و ثواب خواهد بود، همچنین مستحب است سدر و کافور تهیه کند.
۵. هنگام ظهور نشانه های مرگ مستحب است انسان ملاقات با خدا را دوست بدارد.
۶. توبه از گناهان از اهم امور و اوجب واجبات فوری است - توبوا الی الله.

توبه عبارت است از: ندامت و پشیمانی از گناه، که از امور قلبی و درونی است و تنها گفتن استغفرالله کفایت نمی کند، امتیاط مستحب است استغفار را بر زبان جاری کند.

۴. انجام واجبات و پرداخت اموال و حقوق مردم و یا وصیت کردن به آنها.

اگر انسان یقین و اطمینان ندارد که بازماندگان اموال مردم را پس می دهند و مقوق و واجبات را ادا می کنند واجب است به صورت تفسیری یکی از دو کار را انجام دهد:

الف. یا فود، عین اموال و مقوق مردم را به آنان بپردازد و مق الله را در مواردش صرف کند.

ب. یا وصیت کند زیرا واجبات موسعه هنگام نشانه های مرگ مضیق می شوند.

۴. در رابطه با پرداخت اموال مردم واجب است کسانی را بر وصیت خود شاهد بگیرد خصوصاً اگر ورثه از وصیت وی اطلاع نداشته باشند.

۹. اگر انسان فرزند صغیر و نابالغ داشته باشد و احتمال تضييع حق آنها را بدهد واجب است کسی را به عنوان قِيم و سرپرست بر آن بگمارد.

ب: احکام محتضر:

۱. **رو به قبله کردن محتضر:** بر همه مکلفین واجب است مسلمانی را که در حال جان دادن است رو به قبله کنند یعنی به پشت بخوابانند به طوری که کف پای او رو به قبله باشد، اگر امکان نداشت به قصد احتیاط رو به قبله بنشانند. تا زمانی که میت را از محل جان دادن به جای دیگر منتقل نکردند باید کف پا رو به قبله باشد بعد از غسل بنابر احتیاط مستحب باید سر او سمت راست کسی باشد که بر او نماز می خواند، اگر کف پای میت امکان نداشت رو به قبله شود باید به پهلو راست رو به قبله خوابانده شود به طوری که صورت محتضر رو به قبله باشد و اگر این هم امکان نداشت باید به پهلو چپ بخوابانند به طوری که صورت محتضر رو به قبله باشد.

۲. **تلقین:** شهادتین و اقرار به امامت امامان و سایر اعتقادات بطوری که بفهمد.

۳. **خواندن دعا:** دعای عدیله، دعای فرج، لا إله إلا الله الحليم الكريم، لا إله إلا الله العلي العظيم، سبحان الله رب السموات السبع و رب الارضين السبع و ما فيهن و ما بينهن و رب العرش العظيم.

۴. **حمل محتضر به مصلى:** یعنی جایی که بیشتر در آن مکان نماز می خوانده مخصوصاً برای کسی که سخت جان می دهد.

۵. **خواندن سوره یس و آیه الکرسی:** آیه آخر سوره بقره، سوره احزاب و دعای من یقبل الیسیر و یعفو عن الكثير و ...

«مکروهات محتضر»

۱. دست کشیدن به بدن محتضر. ۲. گذاشتن شیء سنگین روی شکم و سینه او. ۳. تنها گذاشتن محتضر. ۴. گریه کردن کنار او.
۵. زیاد سخن گفتن کنار محتضر. ۶. حضور فرد جنب و حائض کنار او. ۷. حضور مرده اطراف محتضر شور. ۸. تنها گذاشتن زن ها کنار او.

ج: احکام بعد از جان دادن:

۱. بستن چشمها، دهان و چانه میت.

۲. دراز کردن و مرتب کردن دستها و پاهاى میت (بستن دو شصت پا به هم).

۳. روشن کردن چراغها در شب و خبر کردن مردم و عجله در دفن او:

- مگر در سه مورد:
۱. کسی که شک داریم که مرده است یا نه.
 ۲. زن حامله (برای بیرون آوردن بچه).
 ۳. مؤمن و عالمی که افراد می خواهند در تجهیز و تشیع او شرکت کنند (تا سه روز می توان دفن را به تأخیر انداخت).

«احکام تجهیز میت»

۱. غسل میت: (الف). آداب غسل دادن:

۱. قرار دادن میت بر روی ساجه (تخته ای از چوب مخصوص) رو به قبله.
۲. بیرون آوردن پیراهن میت از طرف پاهایش، اگرچه موجب پاره شدن آن شود (البته با اجازه از ورثه).
۳. محل غسل زیر سقف و سایه باشد.
۴. پوشاندن عورت میت.
۵. شستن دستهای میت قبل از غسل تا نصف زراع، و بنا بر اصح وضودادن میت مستحب مؤکد است قبل از غسل.
۶. شستن سر او با کف سدر یا خطمی.
۷. شستن عورت او با سدر یا اشنان قبل از غسل.
۸. کشیدن دست روی شکم او به آرامی در دو غسل اول (سدر و کافور) مگر اینکه زن حامله باشد.
۹. شستن سه بار صورت و عورتین او و سه بار غسل دادن هر یک از اعضاء سه گانه (سر و گردن سمت راست و چپ او) در مجموع بیست و هفت بار می شود.
۱۰. خشک کردن بدن او بعد از غسل با پارچه تمیز.

ب. شرایط غسل دهنده:

۱. اسلام. ۲. ایمان. ۳. بلوغ. ۴. عقل.

۵. دانستن احکام میّت. ۶. مماثلت غسل دهنده و میّت در ذُکُوریت و اُنُوثیت.

ج. کیفیت غسل:

۱. باید بدن میّت پاک شود و بنابر اقوی شستن هر عضوی از میّت قبل از غسل دادن آن عضو کفایت می‌کند. اگر چه احتیاط مستحب آن است که قبل از شروع در غسل همه بدن میّت پاک باشد.

۲. واجب است میّت سه غسل داده شود:

الف). با آب سدر (ب). با آب کافور (ج). با آب خالص، اگر بر خلاف این ترتیب انجام گیرد غسل باطل است.

۳. بنابر احتیاط واجب غسل ارتماسی کفایت نمی‌کند، ولی فرو بردن هر عضو از اعضاء سه‌گانه در آب با مراعات ترتیب جایز است.

۴. باید سدر و کافور به اندازه‌ای در آب ریخته شود که گفته شود آب با آن مخلوط شده و در عین حال مطلق بماند و مضاف نشود.

۵. اگر سدر یا کافور یا هر دو پیدا نشود بنابر احتیاط واجب باید عوض آن با آب خالص با نیت بدل بودن آن غسل دهد و اگر آب خالص هم نبود او را سه تیمّم بدل از سه غسل با مراعات ترتیب بدهند و بنابر احتیاط یک تیمّم دیگر بدل از سه غسل بدهند.

۶. اگر میّت به حال احرام باشد مانند دیگران سه غسل داده می‌شود ولی در غسل دوم نباید کافور با آب مخلوط شود مگر اینکه بعد از تقصیر باشد.

۲. کفن میّت: کفن کردن میّت مانند غسل او واجب کفایی است و کفن دارای سه قطعه می‌باشد:

۱. مئزر: (لنگ) که بین ناف تا زانو را می‌پوشاند.

۲. قمیص: (پیراهن) که بنابر احتیاط واجب از سینه تا نصف ساق پا را می‌پوشاند.

۳. اِذَار: (سرتاسری) که کل بدن را می‌پوشاند و بنابر احتیاط باید طولش از قامت میّت بلندتر باشد و پهنای آن طوری باشد که یک‌طرف آن روی طرف دیگر بیاید.

«مستحبات کفن میّت»

۱. علاوه بر سه قطعه با پارچه‌ای که طولش سه‌ذراع و نیم و پهنای آن یک‌وجوب یا یک‌وجوب و نیم باشد ران‌های میّت را (چه زن چه مرد) از بالای باسن‌ها به پائین محکم بچسباند بنحوی که تا زانو چیزی از آن‌ها دیده نشود، سپس سر پارچه را از زیر پاها به طرف راست آورده و در زیر لای آخر که پیچیده شده قرار داد.

۲. مقداری پنبه قبل از کفن بین باسن‌های میّت قرار دهند به طوری که عورتین را بپوشاند و اگر بیم آن می‌رود که از دُبر میّت یا قُبُل آن چیزی خارج شود مستحب است قبل از بستن ران‌ها مقداری از پنبه را داخل آن قرار دهند.

۳. مستحب است روی سرتاسری یک سرتاسری دیگر بست و افضل این است که سرتاسری دوم بُرد یمانی باشد.

۴. مستحب است برای مرد بستن عمامه که دور سرش بسته شود و دو طرف آن زیر گلو قرار گیرد به طوری که طرف راست عمامه روی طرف چپ سینه و سر دیگر آن روی طرف راست سینه کشیده شود.

۵. در زن‌ها عوض عمامه مقنعه مستحب است.

۶. مستحب است با پارچه‌ای سینه‌های زن را محکم به کمرش بندند.

۷. مستحب است کفن خوب و از مال پاک باشد و بر آن شهادتین، دعاها و جوشن باشد.

۸. گذاشتن دو چوب تر و تازه همراه با میّت مستحب مؤکد است چه میت مرد و چه زن باشد چه کوچک و چه بزرگ باشد و افضل این است که از چوب درخت خرما یا درخت سدر و یا انار و یا هر درختی باشد به اندازه استخوان زراع یکی را طرف راست چسبیده به پوست از استخوان ترقوه و چوب دیگر را بین پیراهن و سرتاسری طرف چپ قرار دهند.

۳. حنوط میّت:

واجب است اعضاء هفت گانه میّت که به هنگام نماز بر زمین می گذاشت یعنی پیشانی، کف دو دست، سر زانوها و سرانگشتان پاها را کافور ساییده، بمالند و مستحب است روی بینی هم کافور مالیده شود و کافورهای اضافه را روی سینه میّت بمالند.

۴. نماز میّت:

قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): (ما من مؤمن يصلّى على الجنائز إلا أوجب الله له الجنة إلا أن يكون منافقاً أو عاقاً).

هر مؤمنی که بر جنازه ای نماز بخواند خداوند بهشت را بر او واجب می کند مگر منافق یا عاق والدین باشد.

و در روایت است که پیغمبر اکرم (صلى الله عليه وآله) فرمودند: هر کس نماز میّت بخواند هفتاد هزار فرشته بر او نماز می گذارند.

نماز میّت دارای احکام واجب، مستحب و مکروه بسیار است.

الف. احکام واجبات نماز میّت:

۱. نماز میّت باید بعد از غسل و حنوط و کفن کردن میّت خوانده شود و اگر پیش از اینها یا در بین اینها باشد کافی نیست. این عمل هم سیره مستمره بوده هم ادّعی اجماع شده و روایاتی در این خصوص وجود دارد.
۲. نماز خواندن بر هر میّت مسلمانی واجب است بدون فرق بین عادل و فاسق و شهید و غیر ایشان از گناهکاران حتی کسی که خودکشی کرده است.
۳. نماز خواندن بر بچه مسلمانی یا در حکم مسلمان که شش سالش تمام شده واجب است (بر این مطلب هم اجماع داریم).
۴. اگر دو یا چند جنازه باشد، جایز است بر تک تک آنها به صورت جداگانه نماز خواند و هم می توان بر همه آنها به صورت مشترک یک نماز خواند و در بعضی از موارد نماز جمعی خواندن واجب است.
۵. در نماز میّت به صورت جماعت، هم مأمومین و هم امام تمام تکبیرات و دعاها را باید بخواند نه اینکه اقتدا کند.

ب. احکام مستحبات نماز میّت:

۱. مستحب است نماز گذار با طهارت باشد (وضو، غسل، تیمم).
۲. اگر میّت مرد است امام جماعت یا کسی که نماز را می خواند وسط قامت او و پشت جنازه و اگر زن است در برابر سینه او قرار بگیرد.
۳. در تکبیرها دستها را تا محاذی گوشها بلند کند.

ج. مکروهات نماز میّت:

۱. تکرار نماز برای میّت مگر اینکه میّت از اهل علم، شرف و فضیلت باشد.
۲. نماز میّت را در مسجد خواندن به جز مسجد الحرام.

«شرائط نماز میّت»

۱. میّت حاضر باشد.
۲. واجب نیست بدن و لباس پاک باشد و یا وضو داشته باشد.
۳. واجب است با قصد قربت، رو به قبله ایستاده و موالات در تکبیرها و دعاها رعایت شود و در نیت میّت را معین کند.
۴. میّت را به پشت بخوابانند که اگر غیر این باشد نماز باطل است و سر میّت سمت راست نماز گذار باشد.
۵. بین میّت و نماز گذار فاصله، حائل و مانعی هم نباشد.

«کیفیت نماز میت»

نماز میت پنج تکبیر دارد که مختصر آن چنین است:

بعد از تکبیر اول شهادتین _ بعد از تکبیر دوم صلوات بر پیامبر اکرم (صل الله علیه وآله) و خاندان پاک و مطهرش _ بعد از تکبیر سوم دعا برای عموم مؤمنین و مؤمنات و بعد از تکبیر چهارم دعا برای خصوص میت _ سپس تکبیر پنجم گفته می‌شود.

«نماز میت به صورت تفصیلی»

«نماز میت پنج تکبیر دارد که بعد از هر تکبیر به ترتیب زیر دعائی خوانده می‌شود»

۱. «اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ الْهَاءُ وَاحِدًا صَمَدًا فَرْدًا حَيًّا قَيُّومًا دَائِمًا أَبَدًا لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ أَرْسَلَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ»
۲. «اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَارْحَمْ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ كَأَفْضَلِ مَا صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ وَتَرَحَّمْتَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَصَلِّ عَلَىٰ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ»
۳. «اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ تَابِعْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُم بِالْخَيْرَاتِ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»
۴. میت اگر مرد باشد بگوید: «اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا الْمُسْجَىٰ قُدَّامَنَا عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أُمَّتِكَ نَزَلَ بِكَ وَأَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ، اللَّهُمَّ إِنَّكَ قَبِضْتَ رُوحَهُ إِلَيْكَ وَقَدْ احتَاجَ إِلَى رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ غَنَىٰ عَنْ عَذَابِهِ، اللَّهُمَّ إِنَّا لَا نَعْلَمُ مِنْهُ إِلَّا خَيْرًا وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنَّا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ وَاغْفِرْ لَنَا وَ لَهُ اللَّهُمَّ احْشُرْهُ مَعَ مَنْ يَتَوَلَّاهُ وَ يُحِبُّهُ وَ أَبْعَدْهُ مِمَّنْ يَتَبَرَّأُ مِنْهُ وَ يَبْغُضُهُ، اللَّهُمَّ الْحَقُّهٗ بِنَبِيِّكَ وَ عَرَفَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ وَ أَرْحَمْنَا إِذَا تَوَقَّيْتَنَا يَا إِلَهَ الْعَالَمِينَ، اللَّهُمَّ اكْتَبْهُ فِي أَعْلَىٰ عِلِّيِّينَ وَ أَخْلَفْ عَلَىٰ عَقْبِهِ فِي الْغَابِرِينَ وَ اجْعَلْهُ مِنْ رُفَقَاءِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَ آيَانَا وَارْحَمْهُ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اللَّهُمَّ عَفْوُكَ عَفْوُكَ»
۵. «اللَّهُ أَكْبَرُ» بهتر است بعد از تمام شدن نماز همان گونه که در فقه رضوی^۲ نقل شده گفته شود:
«رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ»

«نماز میت برای کودک»

اگر کودک مذکر بود بعد از تکبیر چهارم برای پدر و مادر او دعا کند و بگوید: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِأَبَوَيْهِ وَ لَنَا سَلَفًا وَ فَرَطًا وَ أَجْرًا».^۱
و اگر کودک مؤنث بود بگوید: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا لِأَبَوَيْهَا وَ لَنَا سَلَفًا وَ فَرَطًا وَ أَجْرًا».

نکته: ضمیرهای در نماز میت را می‌توان برای مرد و زن به اعتبار این که او میت یا شفص است؛ مذکر و به اعتبار این که او میانه است ضمیر مؤنث آورد، بنابراین نماز بر میتی که معلوم نیست مرد است یا زن آسان می‌شود و نیاز به تکرار دعا و ضمیرها نیست.^۴

۱. العروة الوثقی، سیدمحمدکاظم طباطبائی یزدی، جلد ۱ صفحه ۴۲۶.

۲. الفقه المنسوب إلى الرضا عليه السلام باب ۲۳ صفحه ۱۷۸، مستدرک الوسائل، میرزا حسن النوری الطبرسی، جلد ۲ أبواب الصلاة الجنائز، باب ۲.

۳. ترجمه تحریر الوسیله جلد ۱ صفحه ۹۲.

۴. همان

«نماز میت برای دومرد یا یکمرد و یکزن»

بعد از تکبیر چهارم بگوید:

«اللهم ان هذين عبداك وابنا عبدك وابنا امتك نزلنا بك و أنت خير منزول به اللهم إنا لانعلم منهما إلا خيراً و أنت أعلم بهما
منا اللهم إن كان محسنين فرد في احسانهما و إن كان مسيئين فتجاوز عنهما واغفر لهما اللهم اجعلهما عندك في اعلى عليين
واخلف على اهلها في الغابرين وارحمهما برحمتك يا ارحم الراحمين.»

«نماز میت برای دو زن»

بعد از تکبیر چهارم بگوید:

«اللهم ان هتین امتاک وابتنا امتیک وابتنا عبدیک نزلنا بك و انت خيراً منزل به اللهم انا لا نعلم منهما الا خيراً وانت اعلم بهما
منا اللهم إن كانتا مُحْسِنَتَيْن فَرَدِّ فِي احسانهما وان كانتا مسيئين فزد فتجاوز عنهما واغفر لهما اللهم اجعلهما عندك في اعلى عليين
و خلف على اهلها في الغابرين وارحمهما برحمتك يا ارحم الراحمين.»

«نماز نیت برای سه مرد و بیشتر»

بعد از تکبیر چهارم بگوید:

«اللهم إن هؤلاء عبداك وابنا عبدك وابنا إمامك نزلوا بك و أنت خير منزول به اللهم إنا لانعلم منهم إلا خيراً و أنت أعلم بهم
منا اللهم إن كانوا محسنين فرد في إحسانهم و إن كان مسيئين فتجاوز عنهم واغفر لهم اللهم اجعلهم عندك في اعلى عليين
واخلف على أهلهم في الغابرين وارحمهم برحمتك يا ارحم الراحمين.»

«نماز میت برای سه زن و بیشتر»

بعد از تکبیر چهارم بگوید :

«اللهم ان هؤلاء اماتك و بنات اماتك و ابنا عبدك نزلن بك و انت خيراً منزل به اللهم انا لانعلم منهن الا خيراً وانت اعلم
بهن منا اللهم ان كن محسنين فرد في محسنات وان كن مسيئات فزد في احسانهن فتجاوز عنهن و اغفر لهن اللهم اجعلهما عندك
في اعلى عليين و خلف على اهلها في الغابرين وارحمهما برحمتك يا ارحم الراحمين.»

۵. تدفین میت:

واجبات تدفین:

۱. قصد قربت شرط نیست چون واجب توصلی است.
۲. باید قبر به طوری کنده شود که بدن محفوظ شود و درندگان نتوانند آن را در بیاورند و بوی آن خارج نشود.
۳. واجب است میت را در قبر به پهلوی راست طوری بخوابانند که جلوی بدن او رو به قبله باشد به طوری که سر میت به سمت راست کسی که رو به قبله ایستاده باشد و پاهایش به طرف چپ او قرار گیرد. (این مطلب هم اجماعی است).
۴. اگر کسی در دریا داخل کشتی بمیرد، اگر ممکن است صبر کنند تا به خشکی برسند و او را در زمین دفن کنند وگرنه باید پس از غسل، حنوط، کفن و نماز چیز سنگینی را به پایش ببندند و آن را در دریا بیندازند یا در خمره بگذارند. البته در دریا انداختن احتیاط در مراعات قبله شود.
۵. اگر کسی در چاه بمیرد و نشود او را بیرون آورد همان چاه را قبر او قرار دهند.
۶. دفن مسلمان در قبرستان کفار و دفن کافر در قبرستان مسلمانان جایز نیست.

مستحبات تدفین:

۱. عمق قبر به اندازه قامت انسان تا استخوان ترقوه باشد .
۲. مستحب است برای قبر لحد قرار بدهند حتی برای قبر رسول خدا(صلی الله علیه و آله) هم از امام صادق(علیه السلام) روایت است که ابوطلحه انصاری لحد قرار دارد، لحد مکی در زمین های سخت و مدنی در زمین های نرم.
- لحد مکی: یعنی پس از کندن قبر در دیواره سمت قبله آن فضا و پاله ای به اندازه بدن میت کنده می شود.
- لحد مدنی: در زمین های نرم مستحب است در وسط قبر شکافی مانند جوی آب ایجاد کرده و میت را در آنجا نهاده و آن را مسقف نمایند سپس خاک بریزند.
۳. مستحب است میت را یک باره و به صورت ناگهانی وارد قبر نکنند بلکه در فاصله دو یا سه زراع و یا بیشتر نسبت به قبر در زمین بگذارند و اندکی صبر کنند و بعد کمی نزدیک قبر برده و به زمین بگذارند تا سه بار، اگر مرد است در پائین قد و میت را با سر از پائین وارد و اگر زن باشد در سمت قبله و جلو قرار داده و به پهنا وارد قبر کنند .
۴. هنگامی که زن را وارد قبر می کنند روی قبر پارچه ای بیندازند امام صادق(علیه السلام) فرمود: یغشی قبر المرأة بالتوب.
۵. کسی که وارد قبر می شود مستحب است با طهارت باشد و سر برهنه و پای برهنه دکمه های لباسش را باز کند .
۶. خواندن دعاهای وارد شده - هنگام در آوردن میت از تابوت گفته شود:
بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ اللَّهُمَّ إِلَى رَحْمَتِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - هنگام مشاهده قبر - اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ رَوْضَةً مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَ لَا تَجْعَلْهُ حُفْرَةً مِنْ حُفْرِ النَّارِ.
۷. مستحب است تمام بند های کفن را باز کند و اول از بند سمت پا شروع کند .
۸. مستحب است صورت میت را باز کرده و آن را به زمین بگذارند و متکائی از خاک بر زیر سر او درست کنند.

۱. در حال احتضار.

۲. در لحد.

۳. بعد از ریختن خاک

۹. تلقین

۱۰. لحد را باخشت یا سنگ ببندند.
۱۱. به اندازه چهار انگشت قبر را از سطح زمین بلند کنند بصورت مربع یا مستطیل .
۱۲. پاشیدن آب روی قبر .
۱۳. حاضران انگشتان را در قبر فرو ببرند .
۱۴. تلقین بعد از دفن .

مکروهات دفن

۱. حمل میت به محل دیگر غیر از مشاهد مشرفه .
۲. دفن در منزل .
۳. فرش کردن قبر باچوب درخت ساج مگر در زمین مرطوب .
۴. داخل شدن پدر در قبر پسر .
۵. ریختن غیر از خاک قبر در قبر .
۶. خاک ریختن اقوام بر قبر عزیزانشان .
۷. نشستن بر روی قبر .
۸. خندیدن در قبرستان .

«استفتانات مورد نیاز در تجهیز میت»

«نحوه غسل میت با وجود مانع»

سؤال: نحوه غسل میتی که بر روی بدنش مانع وجود دارد و برطرف کردن آن ممکن نیست یا مشقت دارد؟

غسل جبیره بدهند و احتیاطاً (مستحب) تیمم نیز بدهند	آیت الله بهجت (رحمة الله)
باید تیمم دهند.	آیت الله سیستانی (حفظه الله)
غسل جبیره دهند.	آیت الله فاضل (رحمة الله)
غسل جبیره دهند	آیت الله مکارم (دام ظلّه)
باید غسل جبیره دهند. لازم نیست دست بکشند همین قدر که روی جبیره شسته شود کافی است .	آیت الله نوری (دام ظلّه)

«چیدن ناخن میت (با وجود مانع و عدم وجود مانع)»

سؤال: چیدن ناخن میت در موارد زیر چه حکمی دارد؟ الف. در صورتی که روی ناخن یا زیر آن مانع وجود ندارد.
ب. در صورتی که روی ناخن یا زیر آن مانع وجود دارد و امکان برطرف کردن آن نیست.

العروة الوثقی یا حواشی مراجع ج ۱ ص ۲۸۷ فصل فی مکروهات الغسل السادس	الف. بنا بر احتیاط واجب ^۱ جایز نیست. ب. همان طور غسل دهند.	امام خمینی (رحمة الله)
وسيلة النجاة ص ۱۰۱ المكروهات، م ۳۶۶	الف و ب. مکروه است بلکه (مستحب) ترک چیدن ناخن است مگر در صورتی که مانع رسیدن آب باشد	آیت الله بهجت (رحمة الله)
العروة الوثقی یا حواشی مراجع ج ۱ ص ۲۸۷ فصل فی مکروهات الغسل السادس	الف. بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. ب. همان طور غسل دهند.	آیت الله خامنه‌ای (دام ظلّه)
	ب. اگر می‌تواند بتراشند و غسل دهند و اگر نمی‌توانند کوتاه کنند.	آیت الله سیستانی (حفظه الله)
	ب. نباید ناخن را کوتاه کند، همان طور غسل دهند.	آیت الله فاضل (رحمة الله)
	ب. غسل جبیره دهند و بنا بر احتیاط واجب تیمم بدهند.	آیت الله مکارم (دام ظلّه)
ب. اگر امکان دارد بتراشد و الا همان طور غسل دهند.	ب. اگر امکان دارد بتراشد و الا همان طور غسل دهند.	آیت الله نوری (دام ظلّه)
منهاج الصالحین، جلد عبادات، ص ۸۴	الف و ب. مکروه است بلکه احتیاطاً مستحب ترک چیدن ناخن است مگر در صورتی که مانع رسیدن آب باشد.	آیت الله وحید (دام ظلّه)

«نحوه غسل نوزاد میت با بدن کاملاً چرب»

سؤال: نحوه غسل نوزادانی که پربی زیادی در تمام بدن آنها وجود دارد، به طوری که مانع رسیدن آب باشد و از بین بردن آنها نیز ممکن نیست، چگونه می‌باشد؟

غسل جبیره‌ای دهند (علاوه بر آن تیمم نیز مستحب است).	آیت الله بهجت (رحمة الله)
منتقل به تیمم می‌شود (بهتر است بدل از غسل سه تیمم بدهند) و اگر بر روی پیشانی و دست‌ها هم مانع باشد تیمم نیز ساقط است.	آیت الله سیستانی (دام ظلّه)
منتقل به تیمم می‌شود و اگر بر روی پیشانی و دست‌ها هم مانع باشد تیمم ساقط است.	آیت الله فاضل (رحمة الله)
غسل جبیره دهند و بنا بر احتیاط واجب تیمم نیز بدهند.	آیت الله مکارم (دام ظلّه)

«حکم شستن موهای بافته شده»

سؤال: آیا بازکردن موهای بافته سر میت هنگام غسل لازم است؟

العروة الوثقی ج ۱ ص ۲۰۸ فصل احکام الغسل	بازکردن موهای بافته شده لازم نیست ولی غسل باید طبق نظر مرجع خودش عمل نماید و اگر مراجعش شستن موهای بلند را لازم می‌دانند باید آب را به موهای بافته شده برساند.
شستن موهای بافته شده لازم است	آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، فاضل، مکارم، نوری
شستن موهای بافته شده لازم نیست	آیات عظام اراکی، بهجت، تبریزی، خویی، سیستانی، زنجانی، صافی، گلپایگانی و وحیدخراسانی

۱. احتیاط واجب را می‌توانند به مجتهد دیگری که فتوی دارد مراجعه نمایند.

«به هم خوردن ترتیب راست و چپ در غسل»

سؤال: اگر اشتبهاً ابتداء سمت چپ را غسل دهیم آیا باید از اول شروع کنیم، یا شستن همان سمت که فراموش شده کافی است؟

العروة الوثقی ج ۱ ص ۲۸۰ فصل احکام الغسل الاولی	غسل باید طبق نظر مرجع خودش عمل کند، اگر مرجع غسل ترتیب بین راست و چپ را لازم نمی‌داند رعایت ترتیب لازم نیست پس اگر اول سر میت را غسل دهد اشکال ندارد ولی اگر مرجعش ترتیب بین راست و چپ را لازم می‌داند باید برگردد اول سمت راست بدن و سپس سمت چپ را غسل دهد.
	آیت عظام سیستانی و مکارم (رحمة الله علیهم) ترتیب لازم نیست.
	آیات عظام امام، بهجت، خامنه‌ای، صافی و فاضل (رحمة الله علیهم) ترتیب لازم است.
	آیت الله وحید بنابر احتیاط واجب ترتیب لازم است.

«کفایت غسل میت از غسلها واجب دیگر»

سؤال: در صورتی که میت جنب یا مائض باشد، آیا با انجام غسل میت آن غسلها ساقط می‌شوند؟

اتفاق آراء مراجع	بله؛ ساقط می‌شود.	تحریر الوسیله ج ۱ ص ۷۱ م ۷ - العروة الوثقی ج ۱ ص ۲۸۴ فصل فی الشرط الغسل
------------------	-------------------	---

«غسل و کفن میت مجروح»

سؤال: نموه غسل و کفن میتی که بر اثر ضربه سفت، از تمام بدن او فون خارج می‌شود چگونه می‌باشد؟

	بعد از برطرف شدن عین خون و پاک کردن محل، یک لحظه آب به قصد غسل جریان پیدا کند کافی است. و با چیزهایی مثل پنبه از نجس شدن کفن محافظت شود. یا صبر نمایند که خون ریزی متوقف شود و در صورت عدم تمکن و یأس باید غسل جیره بدهند.
آیت الله سیستانی (دام ظلّه)	در صورت امکان صبر کنند تا خون قطع شود و اگر ممکن نشد به همان حال با آب جاری یا کر غسل دهند. به این طریق که آب سدر و کافور را در ظرفی بریزند و آب لوله را که در حکم آب جاری است به وسیله شلنگ به آن ظرف متصل کنند و به بدن میت بریزند و غسل دهند، یا مقداری سدر و کافور در آب بریزند به آن مقداری سدر و کافور در آب بریزند و غسل دهند، یا مقداری سدر و کافور در آب بریزند به آن مقداری سدر و کافور در آب بریزند و غسل دهند و اگر این هم ممکن نباشد و اعضاء تیمم پاک است تیمم دهند و الا غسل و تیمم ساقط است. اگر با پنبه و وسایل دیگر نتوانند جلوی خونریزی را بگیرند میت را در پلاستیک ببچاند و کفن کنند. و اگر بعضی قسمت‌ها خونریزی دارد همان قسمت را در پلاستیک بگذارند و سپس کفن کنند.
آیت عظام : فاضل و نوری همدانی (رحمة الله علیهم)	در صورت امکان صبر کنند تا خون قطع شود و اگر تأخیر در غسل موجب هتک میت می‌شود جاهایی را که خون می‌آید به وسیله چسب یا چیز دیگری مسدود کنند و جلوی خونریزی را بگیرند. و غسل دهند. و اگر ممکن نشد به همان حال با آب جاری و یا کر غسل دهند. به این طریق که آب سدر و کافور را در ظرفی بریزند و آب لوله را که در حکم آب جاری است به وسیله شلنگ به آن ظرف متصل کنند و به بدن میت بریزند و غسل دهند، یا مقداری سدر و کافور در آب بریزند به مقداری که آب مضاف نشود و آب سدر و کافور به او صدق کند و میت را داخل آن فرو ببرند و غسل دهند و احتیاط مستحب این است که پس از غسل مواضع تیمم را خشک کنند و تیمم هم بدهند و اگر غسل دادن به ترتیبی که در بالا ذکر شد ممکن نبود عین خون را از مواضع تیمم برطرف کنند و تیمم دهند. و اگر برطرف کردن خون ممکن نبود پارچه یا پلاستیک روی آن بکشند و روی آن تیمم دهند. اگر با پنبه و وسایل دیگر نتوانند جلوی خونریزی را بگیرند میت را در پلاستیک ببچاند و کفن کنند. و اگر بعضی قسمت‌ها خونریزی دارد همان قسمت را در پلاستیک بگذارند و سپس کفن کنند.
آیت الله گلپایگانی (رحمة الله علیه)	اگر به صبر کردن خون قطع شود صبر کند و اگر قطع نمی‌شود موضع خون به هر وسیله ای مسدود کند و غسل بدهند ولی اگر در اثر مسدود نمودن موضع خون، مقداری از بدن شسته نمی‌شود باید تیمم دهند. اگر با پنبه و وسایل دیگر نتوانند جلوی خونریزی را بگیرند میت را در پلاستیک ببچاند و کفن کنند. و اگر بعضی قسمت‌ها خونریزی دارد همان قسمت را در پلاستیک بگذارند و سپس کفن کنند.
	آیت الله مکارم (رحمة الله)
	اگر امکان آب کشی و طهارت هست باید آب بکشند و غسل دهند و اگر با چسب و غیره امکان مسدود کردن خون وجود دارد غسل جیره دهند و اگر امکان ندارد در صورتی که اعضاء تیمم پاک است تیمم دهند بعد در کیسه پلاستیک بگذارند و کفن کنند.

«باقی ماندن اسکلت میت و تکلیف غسل او»

سؤال: مکم غسل میتی که فقط اسکلت او باقی مانده چیست؟

اتفاق آراء مراجع	سه غسل دارد: (با سدر و کافور و آب خالص) و اگر غسل ممکن نبود تیمم بدهند (سه تیمم) البته در نیت تیمم اختلاف است. اگر غسل ممکن نبود چون مشتمل بر استخوان است کفن و نماز نیز دارد، سپس او را دفن کنند.	تحریر الوسیله، ج ۱ القول فی غسل الميت ص ۵۹ م ۲
------------------	--	--

«عدم امکان غسل با سدر و کافور» سؤال: در صورت عدم امکان غسل با سدر و کافور چه باید کرد؟

تحریر الوسیله ج ۱ ص ۶۳ م ۲	بدل از سدر و کافور، غسل با آب خالص انجام می‌گیرد.	امام خمینی (رحمة الله)
وسيلة النجاة ص ۸۹ م ۲۵۲	احتیاطاً واجب بدل از سدر و کافور غسل با آب خالص انجام شود.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
مسائل المنتخبه ص ۴۰ م ۹۶	بنابر احتیاطاً واجب بدل از سدر و کافور غسل با آب خالص انجام شود و علاوه بر آن دو تیمم نیز بدل از سدر و کافور بدهند.	آیت الله تبریزی (رحمة الله)
تعلیقه عروه ج ۱ ص ۲۵۷ م ۵	بدل از سدر و کافور، غسل با آب خالص انجام می‌گیرد.	آیت الله فاضل (رحمة الله)
	بدل از سدر و کافور غسل با آب قراح انجام شود (قراح: آب خالص).	آیات عظام گلپایگانی و صافی
منهاج الصالحین العبادات ص ۸۰ م ۲۶۶	بنابر احتیاطاً واجب بدل از سدر و کافور غسل با آب خالص انجام شود و دو تیمم نیز بدل از غسل سدر و کافور هم بدهند.	آیت الله وحید (دام ظلّه)

«تیمم میت بدون اذن ولی»

سؤال: در صورتی که میت علاوه بر غسل تیمم هم نیاز دارد و یا آن که فقط نیاز به تیمم دارد آیا اجازه ابتدایی ولی برای غسل کفایت از تیمم هم می‌کند؟

بنابر نظر تمام مراجع عظام	بله، کفایت می‌کند.
---------------------------	--------------------

«نحوه تیمم میت» سؤال: طریقه تیمم میت چگونه است؟

توضیح المسائل مراجع/ج ۱/ص ۳۲۴	کسی که میت را تیمم می‌دهد، می‌تواند در صورت امکان دست میت را به زمین بزند و به صورت و پشت دست‌هایش بکشد و اگر به این صورت ممکن باشد لازم نیست به دست زنده هم تیمم داده شود.	امام خمینی (رحمة الله)
	بنابر اظهار دست خود را زمین زده و به صورت و پشت دست‌های میت بکشد به این ترتیب که در صورت امکان و نبود مشکلی میت را بنشاند و پشت سر او قرار گرفته و او را تیمم دهد.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۳۲۴	کسی که میت را تیمم می‌دهد، باید دست خود را بر زمین بزند و به صورت و پشت دست میت بکشد و اگر ممکن باشد بنابر احتیاط واجب با دست میت بدهد.	آیات عظام: تبریزی، صافی، فاضل، نوری، کلپایگانی (رحمة الله علیهم)

«نحوه تیمم میت بدون سر و دست»

سؤال: در صورتی که باید به جای غسل، میت را تیمم دهند، در موارد زیر وظیفه چیست؟

الف) میت سر ندارد. ب) یک دست یا هر دو دست را ندارد. ج) سر و هر دو دست را ندارد.

الف، ب، ج) هر کدام از اعضاء که موجود است باید تیمم دهند و در صورتی که اعضای تیمم ندارد تیمم ساقط است.	به اتفاق تمام مراجع عظام
---	--------------------------

«حکم غسل و کفن شهید دفاع مقدس»

سؤال: آیا شهدایی که در دفاع مقدس در معرکه شهید شدند نیاز به غسل و کفن دارند؟

آیت الله بهجت (رحمة الله)	اگر دفاع بوده و صدق دفاع بکند حکم شهید را دارد.
---------------------------	---

«غسل و کفن میت له شده»

سؤال: وظیفه غسل نسبت به غسل و کفن میتی که سر و تمام بدنش له شده چگونه می‌باشد؟

هر چند مانده را غسل دهند و اگر امکان غسل نیست و تمایز اعضاء بگونه‌ای از بین رفته که تیمم هم ممکن نیست، ساقط است و در دو مورد کفن اگر هیچ محلی برای ازار (لنگ) و قمیص (پیراهن) نمانده است فقط لفافه واجب است یعنی در یک پارچه بپیچند و دفن کنند.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
اگر امکان دارد غسل دهند و اگر امکان ندارد و اعضای تیمم دارد، تیمم دهند و الا بنابر احتیاط واجب در کیسه‌ای بگذارند و غسل دهند و کفن کنند. (سه قطعه)	آیت الله مکارم (دام ظلّه)
اگر امکان دارد غسل ترتیبی دهند (یا با آب ریختن روی اعضاء میت یا فرو بردن یکی از اعضاء سه‌گانه در آب) و اگر امکان ندارد مانند کسی که فاقد طهورین است یعنی نه غسل و نه تیمم واجب است. (آیت الله فاضل: احتیاطاً مستحب این است که در کیسه‌ای بگذارند و غسل دهند و کفن نمایند) و بعد کفن نمایند.	آیات عظام: فاضل، نوری و سیستانی (رحمة الله علیهم)

«غسل و کفن فرد پس از رجم (سنگسار)» سؤال: کیفیت غسل و کفن کسی که سنگسار شده چیست؟

العروة الوثقی جلد ۱ ص ۲۷۷ فی حکم الشہید	الف و ب) باید نجاست را برطرف کرد یا آبکشی محل نجاست یا به بریدن محل نجاست البته اگر کفن ناقص نشود و اگر ممکن نبود در صورت امکان واجب است کفن را عوض کنند. کسانی که قتل آن‌ها به عنوان قصاص یا حد شرعی واجب شده است، حاکم شرع به آن‌ها دستور می‌دهد مراسم غسل میت را خودشان در حال حیات انجام دهند و سه غسل را طبق دستوری که گفته شده بجا آورده، سپس سه قسمت از قسمت‌های سه-گانه کفن (لنگ، پیراهن و سراسری) را می‌پوشند و مانند میت حنوط می‌کنند و بعد از کشته شدن نماز بر آن‌ها می‌خوانند و به همان حال آن‌ها را دفن می‌کنند و لازم نیست خون از بدن آن‌ها پاک کنند.	آیات عظام: امام، خویی، گلپایگانی و فاضل (رحمة الله علیهم)
وسیلة النجاة ص ۹۴ م ۲۳۳	کسانی که قتل آن‌ها به عنوان قصاص یا حد شرعی واجب شده است حاکم شرع به آن‌ها دستور می‌دهد مراسم غسل میت را خودشان در حال حیات انجام دهند و سه غسل را طبق دستوری که گفته شده بجا آورده، سپس سه قسمت از قسمت‌های سه‌گانه کفن (لنگ، پیراهن و سراسری) را می‌پوشند و مانند میت حنوط می‌کنند و بعد از کشته شدن نماز بر آن‌ها می‌خوانند و بنابر احتیاط واجب لازم است خون را از بدن و کفن آن‌ها بشویند و سپس دفن نمایند.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
	کسانی که قتل آن‌ها به عنوان قصاص یا حد شرعی واجب شده است حاکم شرع به آن‌ها دستور می‌دهد مراسم غسل میت را خودشان در حال حیات انجام دهند و سه غسل را طبق دستوری که گفته شده بجا آورده، سپس سه قسمت از قسمت‌های سه‌گانه کفن (لنگ، پیراهن و سراسری) را می‌پوشند و مانند میت حنوط می‌کنند و بعد از کشته شدن بر آن‌ها نماز می‌خوانند و به همان حال آن‌ها را دفن می‌کنند و لازم نیست خون از بدن و کفن آنها بشویند.	آیت الله مکارم (دام ظلّه)

«فراموشی سهوی حنوط»

سؤال: اگر از روی سهو منوط فراموش شود و بعد از چند وقت متوجه شویم، چه کمکی دارد؟

تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۸۴ موارد جواز نبش قبر	اگر نبش قبر موجب هتک میت نباشد در صورت امکان باید نبش قبر کنند و میت را حنوط نمایند.	آیات عظام: امام، خامنه‌ای، سیستانی (رحمة الله علیهم)
	اگر نبش قبر هتک حرمت نباشد و بدن نیز متلاشی نشده باشد واجب است نبش قبر کنند و حنوط نمایند.	آیت الله فاضل (رحمة الله)
	اگر قبر را کاملاً پوشانده‌اند جایز نیست نبش قبر کنند.	آیت الله مکارم (دام ظلّه)

«کیفیت تطهیر نجاست کفن»

سؤال: اگر کفن میت نمیشود در موارد زیر وظیفه چیست؟ الف) قبل از گذاشتن در قبر؟ ب) بعد از گذاشتن در قبر (قبل از پوشاندن قبر)

العروة الوثقی ج ۱ ص ۲۹۰ م ۷	الف) باید نجاست را برطرف کرد یا با آبکشی محل نجاست یا به بریدن محل نجاست البته اگر کفن ناقص نشود. و اگر ممکن نبود در صورت امکان واجب است کفن را عوض کنند. ب) اگر بیرون آوردن میت اهانت به او محسوب می‌شود باید محل نجاست را ببرند و الا آبکشی هم اشکال ندارد.	آیات عظام: امام، فاضل، خویی و گلپایگانی (رحمة الله علیهم)
	الف) باید تطهیر کرد. ب) باید مقدار نجس را ببرند.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
	الف و ب) باید نجاست را برطرف کرد یا آبکشی محل نجاست یا به بریدن محل نجاست البته اگر کفن ناقص نشود و اگر ممکن نبود در صورت امکان واجب است کفن را عوض کنند.	آیت الله سیستانی و مکارم (دام ظلّهما)

«پیچیدن پلاستیک به میت در زیر کفن»

سؤال: آیا می‌توان تمام بدن میت یا بعضی از آن را (ناف تا زانو) در پلاستیک پیچید و سپس کفن کرد؟

مانعی ندارد اگر جهت عقلایی داشته باشد.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
مانعی ندارد.	آیت الله خامنه‌ای (حفظه الله)
بدون ضرورت نباید به بدن میت پلاستیک پیچند.	آیت الله صافی (دام ظلّه)
در صورت ضرورت اشکالی ندارد.	آیت الله مکارم شیرازی (دام ظلّه)
فقط در صورت ضرورت اشکالی ندارد.	آیت الله نوری (دام ظلّه)

۱۲

«مقدار کافور در حنوط»

سؤال: مقدار کافور در منوط چه مقدار باید باشد؟

تحریر الوسیله ص ۷۶ م ۱ و عروة الوثقی، ج ۱، ص ۲۹۹	در حنوط مقدار مشخصی ذکر نشده است بلکه واجب است به اندازه ای باشد که مالیدن کافور صدق کند.	نظر تمام مراجع عظام
--	---	---------------------

«نحوه خواندن نماز میت برای اموات مختلف (زن و مرد)»

سؤال: مکم خواندن یک نماز بر اموات متعدد در موارد زیر چیست؟ الف) همجنس بودن اموات؟ ب) مختلف بودن اموات؟

العروة الوثقی ج ۱ ص ۳۱۴ م ۲۲ و ص ۳۱۶ تحریر الوسیله ج ۱ ص ۷۶	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم، ضمائر و مؤنث و مذکر بودن آن‌ها رعایت شود. البته در تمام موارد به اعتبار لفظ میت می‌توان مذکر و به اعتبار لفظ جنازه مؤنث آورد.	امام خمینی (رحمة الله)
وسیلة النجاة ج ۱ ص ۹۱۶ م ۹	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم رعایت تشبیه، جمع، مذکر و مؤنث بودن ضمیر لازم است.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
العروة الوثقی ج ۱ ص ۳۱۴ و تحریر الوسیله ج ۱ ص ۷۶	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم، ضمائر، مؤنث و مذکر بودن آن‌ها رعایت شود. البته در تمام موارد به اعتبار لفظ میت می‌توان مذکر و به اعتبار لفظ جنازه مؤنث آورد.	آیت الله اراکی (رحمة الله)
منهاج الصالحین ج ۱ ص ۸۶	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم رعایت تشبیه و جمع ضمیر لازم است.	آیت الله تبریزی (رحمة الله)
العروة الوثقی ج ۱ ص ۳۱۴ و تحریر الوسیله ج ۱ ص ۷۶	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم، ضمائر، مؤنث و مذکر بودن آن‌ها رعایت شود. البته در تمام موارد به اعتبار لفظ میت می‌توان مذکر و به اعتبار لفظ جنازه مؤنث آورد.	آیت الله خامنه‌ای (حفظه الله)
منهاج الصالحین ج ۱ ص ۸۵ و العروة الوثقی ج ۱ ص ۲۹۸	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم، ضمائر، مؤنث و مذکر بودن آن‌ها رعایت شود. البته در تمام موارد به اعتبار لفظ میت می‌توان مذکر و به اعتبار لفظ جنازه مؤنث آورد.	آیت الله خویی (رحمة الله)
العروة الوثقی، ج ۱، ص ۳۳۵ و منهاج الصالحین ج ۱ ص ۱۰۹	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم، ضمائر، مؤنث و مذکر بودن آنها رعایت شود. البته در تمام موارد به اعتبار لفظ میت می‌توان مذکر و به اعتبار لفظ جنازه مؤنث آورد.	آیت الله سیستانی (دام ظلّه)
می‌توانند یک نماز بخوانند و نسبت به ضمیر مذکر و مؤنث مختارند (یعنی باعتبار جنازه جایز است ضمیر مؤنث ذکر شود و به اعتبار شخص ضمیر مذکر).		آیت الله صافی گلپایگانی (دام ظلّه)
العروة الوثقی مع التعلیقه ج ۱ ص ۲۹۲	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم، ضمائر، مؤنث و مذکر بودن آن‌ها رعایت شود. البته در تمام موارد به اعتبار لفظ میت می‌توان مذکر و به اعتبار لفظ جنازه مؤنث آورد.	آیت الله فاضل (رحمة الله)
العروة الوثقی مع التعلیقه ج ۱ ص ۳۴۳	می‌توانند یک نماز بخوانند و نسبت به ضمیر مذکر و مؤنث مختارند. یعنی باعتبار جنازه جایز است ضمیر مؤنث ذکر شود و به اعتبار شخص ضمیر مذکر.	آیت الله گلپایگانی (رحمة الله)
العروة الوثقی مع التعلیقه ج ۱ ص ۳۴۳	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم، ضمائر، مؤنث و مذکر بودن آن‌ها رعایت شود. البته در تمام موارد به اعتبار لفظ میت می‌توان مذکر و به اعتبار لفظ جنازه مؤنث آورد.	آیت الله مکارم (دام ظلّه)
العروة الوثقی مع التعلیقه ج ۱ ص ۹۶	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم، ضمائر، مؤنث و مذکر بودن آن‌ها رعایت شود. البته در تمام موارد به اعتبار لفظ میت می‌توان مذکر و به اعتبار لفظ جنازه مؤنث آورد.	آیت الله نوری (دام ظلّه)
منهاج الصالحین ج ۲ ص ۹۳	الف و ب). جایز است ولی بعد از تکبیر چهارم رعایت تشبیه و جمع ضمیر لازم است.	آیت الله وحید (دام ظلّه)

«نماز میت بر نابالغ» سؤال: آیا خواندن نماز بر میت نابالغ واجب است؟

تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۷۹	نماز بر میتی که شش سال او تمام شده باشد و پدر و مادر یا یکی از آنها مسلمان باشد واجب است.	امام خمینی (رحمة الله)
نماز خواندن بر میت مسلمان واجب است اگر بچه باشد در صورتی که شش سال او تمام شده باشد.		
وسیلة النجاة، ج ۱، ص ۱۰۸	نماز بر بچه مسلمان اگر شش سال تمام دارد واجب است بلکه بنا بر احتیاط اگر عارف به نماز باشد و کمتر از شش سال دارد باید بر او نماز خواند.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
منهاج الصالحین، ج ۱، ص ۸۷	نماز بر اطفال مسلمین زمانی که شش سال داشته باشند واجب است.	آیت الله تبریزی (رحمة الله)
بچه ای که شش سال تمام دارد و حداقل یکی از والدینش مسلمان باشد به حکم بالغ است و باید بر میت او نماز خواند		
منهاج الصالحین، ج ۱، ص ۸۳	نماز بر اطفال مسلمین زمانی که شش سال داشته باشند واجب است.	آیت الله خویی (رحمة الله)
نماز بر مسلمین زمانی که نماز را تعقل کنند واجب است و نشانه آن رسیدن به شش سال است.		
نماز خواندن بر میت مسلمان یا بچه او که محکوم به اسلام و شش سال او تمام شده باشد واجب است.		
		آیت الله زنجانی (دام ظلّه)

دفن میت بدون غسل و کفن و نبش قبر او .

سؤال : اگر میتی بدون عذر، بی غسل و کفن دفن شد ، وظیفه چیست ؟

تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۹۴	در صورت عدم فساد بدن و عدم هتک حرمت برای غسل و کفن نبش قبر کنند	امام خمینی (رحمة الله)
احکام الواضحه، ص ۱۱۴	اگر موجب هتک حرمت نباشد، برای غسل و کفن نبش قبر کنند .	آیت الله اراکی (رحمة الله)
	احوط این است که اگر موجب هتک حرمت و بی احترامی به میت است نبش قبر نشود. (در غیر این صورت نبش قبر کنند و غسل و کفن کنند).	آیت الله بهجت (رحمة الله)
	لازم است بلافاصله بع از دفن برای غسل و کفن نبش قبر کنند .	آیت الله خامنه‌ای (حفظه الله)
العروه، ج ۱، ص ۳۱۶ و منهاج، ج ۲، ص ۸۹	اگر موجب هتک حرمت نباشد، برای غسل و کفن نبش قبر کنند.	آیت الله خویی (رحمة الله)
منهاج الصالحین، ج ۱، ص ۱۱۵ و العروه، ج ۱، ص ۳۵۵	اگر موجب هتک حرمت نباشد، برای غسل و کفن نبش قبر کنند.	آیت الله سیستانی (دام ظلّه)
	اگر موجب هتک حرمت نباشد، برای غسل و کفن نبش قبر کنند .	آیت الله زنجانی (دام ظلّه)
	اگر به خاطر فساد موجب هتک حرمت نباشد واجب است برای غسل و کفن نبش قبر کنند.	آیت الله صافی (دام ظلّه)
العروه، ج ۱، ص ۳۱۰	اگر موجب هتک حرمت نشود یعنی جنازه متعفن یا متلاشی نشده باشد برای غسل و کفن نبش قبر کنند .	آیت الله فاضل (رحمة الله)
هدایت العباد، ج ۱، ص ۱۱۳	اگر موجب هتک حرمت نباشد واجب است برای غسل و کفن نبش قبر کنند .	آیت الله گلپایگانی (رحمة الله)
تعلیقات العروه، ج ۱، ص ۳۶۰	اگر قبر را کاملاً پوشانده اند نبش قبر جایز نیست	آیت الله مکارم (دام ظلّه)
تعلیقات العروه، ص ۱۰۱	اگر موجب هتک حرمت میت نشود یعنی تا زمانی که بدن میت فاسد نشده باید برای غسل و کفن نبش قبر کنند.	آیت الله نوری (دام ظلّه)
منهاج الصالحین، ج ۲، ص ۹۸	اگر موجب هتک حرمت میت نشود برای غسل و کفن نبش قبر کنند.	آیت الله وحید (دام ظلّه)

دفن میت مسلمان بعد از خود کشی.

سؤال: اگر شفص مسلمانی خودکشی کند:

الف) آیا در مکتب میت مسلمان است؟ نماز خواندن برای او چه مکتبی دارد؟ (ب) مکتب دفن او در قبرستان مسلمین چیست؟

تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۲۴۹	الف و ب) حکم میت مسلمان را دارد. باید بر او نماز خوانده شود و در قبرستان مسلمین دفن شود. (هر چند گناه بزرگی مرتکب شده است .)	امام خمینی (رحمة الله)
احکام الواضحه، ج ۱، ص ۹۷	الف و ب) حکم میت مسلمان را دارد. باید بر او نماز خوانده شود در قبرستان مسلمین دفن شود.	آیت الله اراکی (رحمة الله)
	حکم میت مسلمان را دارد.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
	الف) مسلمان است و باید بر او نماز خوانده شود. ب) دفن او در قبرستان مسلمین جایز است.	آیت الله تبریزی (رحمة الله)
تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۲۴۹	الف و ب) حکم میت مسلمان را دارد. باید بر او نماز خوانده شود در قبرستان مسلمین دفن شود.	آیت الله خامنه‌ای (حفظه الله)
	الف و ب) حکم میت مسلمان را دارد. باید بر او نماز خوانده شود در قبرستان مسلمین دفن شود.	آیت الله خویی (رحمة الله)
	الف) در حکم میت مسلمان است و باید بر او نماز خواند. ب) باید در قبرستان مسلمین دفن شود.	آیت الله سیستانی (دام ظلّه)
	حکم میت مسلمان را دارد.	آیت الله زنجانی (دام ظلّه)
	حکم میت مسلمان را دارد.	آیت الله صافی (دام ظلّه)
	الف و ب). حکم فرد مسلمان را دارد و تمام احکام مسلمان بر او مترتب می شود و از لحاظ واجبات و مستحبات فرقی با سایر مسلمانان ندارد .	آیت الله فاضل (رحمة الله)
مجمع المسائل، ۱۳۶۹، ص ۹۴	حکم میت مسلمان را دارد.	آیت الله گلپایگانی (رحمة الله)
	از این جهات تفاوتی با سایر مسلمانان ندارد هر چند گناه بزرگی کرده .	آیت الله مکارم (دام ظلّه)

حکم غسل، کفن، نماز و دفن بچه سقط شده .

سؤال: ۱ . آیا غسل، کفن، منوط و دفن بچه سقط شده‌ای که کمتر یا بیشتر از چهارماه دارد واجب است؟

۲ . آیا نماز بر او واجب است؟ (الف) در صورتی که زنده به دنیا بیاید و بعد بمیرد . (ب) در صورتی که مرده به دنیا بیاید.

تحریر الوسيله، ج ۱، ص ۶۵	۱ . اگر بچه سقط شده چهار ماهه یا بیشتر باشد، باید غسل دهند و به نحو متعارف کفن نموده و دفن کنند و در کمتر از چهارماه باید در پارچه ای بپیچند و بدون غسل دفن کنند. ۲ . الف) نماز خواندن بر او واجب نیست به قصد استحباب هم محل تأمل است . ب) نماز خواندن بر او نه واجب است نه مستحب است .	امام خمینی (رحمة الله)
العروه، ج ۱، ص ۲۷۳	۱ . اگر بچه سقط شده چهار ماهه یا بیشتر باشد، باید غسل دهند و به نحو متعارف کفن نموده و دفن کنند و در کمتر از چهارماه باید در پارچه ای بپیچند و بدون غسل دفن کنند. ۲ . الف) نماز خواندن بر او واجب نیست ولی مستحب است ب) نماز خواندن بر او نه واجب است نه مستحب است .	آیت الله اراکی (رحمة الله)
وسیله النجاه، ج ۱، ص ۹۳	۱ . اگر بچه سقط شده چهار ماهه یا بیشتر باشد، باید او را غسل دهند و در پارچه ای بپیچند و به نحو متعارف دفن نمایند. بنا بر احتیاط واجب حنوط و تکفین متعارف نمایند. اگر کمتر از چهار ماه دارد بنا بر احتیاط واجب در پارچه ای بپیچند و بدون غسل دفن کنند . ۲ . الف) نماز خواندن بر او واجب نیست ولی مستحب است. ب) نماز خواند بر او گرچه روح در آن دمیده شده باشد نه واجب است و نه مستحب است.	آیت الله بهجت (رحمة الله)
منهاج الصالحین، ص ۹۵ و المسائل المنتخبة، ۱۳۸۲، ص ۳۸	۱ . اگر بچه سقط شده چهار ماهه یا بیشتر دارد و حنوط و کفن کنند و دفن نمایند و اگر کمتر از چهار ماه دارد و روح بر او دمیده نشده است در پارچه ای بپیچند و بنا بر احتیاط واجب دفن کنند و اگر روح بر او دمیده است احتیاط آن است که حکم چهار ماهه بر او بار شود . ۲ . الف) نماز خواندن بر او واجب نیست ولی مستحب است. ب) نه واجب است و نه مستحب.	آیت الله تبریزی (رحمة الله)
اقدام به خودکشی موجب سقوط نماز میت بر جنازه اش نمی شود و حکم میت مسلمان را دارد.		آیت الله نوری (دام ظلّه)
حکم میت مسلمان را دارد .		آیت الله وحید (دام ظلّه)

غسل میت زن باردار و جنین او .

سؤال: اگر بعد از غسل میت زن باردار، سر بچه مرده چهارماهه او قارح شود؛ آیا به همان حالت دفن نمایند و احتیاط به غسل ندارد؟

یا لازم است بچه را کاملاً بیرون آورند و غسل میت دهند؟

	اگر خارج کردن بچه به راحتی میسر می باشد و موجب مثله شدن مادر و بچه نمی شود؛ جنین را خارج کنند و غسل مستقل دهند والا به همان حالت دفن شود. اگر می توانند بچه را خارج کنند به نحوی که به مادر و بچه آسیب نرسد، بچه را بیرون آورند و غسل و کفن کنند. در غیر این صورت همان مقدار از بچه که بیرون آمد را غسل، کفن و حنوط نمایند و همراه مادر دفن کنند . بیرون آوردن بچه لازم نیست .	آیات عظام: امام، خامنه ای، صافی و نوری همدانی
	اگر چهار ماه تمام شده باشد، باید بچه را کاملاً بیرون آورده و غسل داده و کفن کرده و دفن نمایند.	آیت الله مکارم (دام ظلّه) آیت الله زنجانی (دام ظلّه)
	چنانچه خارج نمودن بچه موجب هتک و لطمه دیدن او یا مادر نشود بچه را از رحم خارج و غسل دهند و کفن نمایند، در غیر این صورت غسل مادر از بچه نیز کفایت می کند و احتیاط این است که سر بچه را با همان وضع غسل دهند .	آیت الله نوری (دام ظلّه)

تکلیف غسل نفاس در تولد بچه پس از غسل میت .

سؤال: اگر بعد از غسل میت زن باردار ، بچه او به دنیا بیاید آیا با فروغ فون از میت ، باید او را غسل نفاس داد یا غسل میت داده شده مکفی است؟

ازاله و تطهیر خون کافی است و غسل نفاس لازم ندارد و همچنین غسل میت او نیز صحیح است .

امام خمینی (رحمة الله)

آیت الله زنجانی (دام ظلّه)	ظاهراً غسل میّت داده شده کافی است و خروج خون ولادت در حال موت تکلیفی جهت غسل نفاس ایجاد نمی کند.
آیت الله صافی (دام ظلّه)	میّت تکلیف ندارد لذا اگر در حال حیض یا نفاس از دنیا برود غسل حیض و نفاس بر او واجب نیست و در مورد سؤال هم چون خروج خون نفاس برای مکلف حیّ ایجاد تکلیف می کند و میّت مکلف نیست همان غسل میّت کافی است.
آیت الله مکارم (دام ظلّه)	همان غسل کفایت می کند ولی باید بدن او را از آلودگی به خون پاک کنند .
آیت الله نوری (دام ظلّه)	در فرض سؤال خیر ، نیاز به غسل نیست، همان غسل کفایت می کند ولی جائی از بدن که نجس شده است باید تطهیر شود.
آیت الله وحید خراسانی (دام ظلّه)	در فرض سؤال غسل میّت کافی است .

تکلیف غسل کفن . نماز و دفن عضو قطع شده از حیّ .

سؤال: الف) آیا غسل ، کفن ، نماز و دفن عضو قطع شده از میّ واجب است؟ ب) آیا پس از مرگ ششمی آن را در همان قبر دفن نمود؟

تخریر الوسیله، ۱۳۷۴، ص ۹۴	قطعه جدا شده از حیّ اگر مشتمل بر استخوان نباشد بنا بر احتیاط واجب در پارچه ای بپیچند و دفن کنند؛ و اگر دارای استخوان باشد (ولی نه استخوان سینه) باید غسل دهند و در پارچه ای بپیچند و دفن کنند و اگر استخوان سینه یا مشتمل بر سینه یا قسمتی از سینه که مشتمل بر قلب است ، علاوه بر غسل و کفن و نماز هم خوانده شود و دفن شود و جایز است اکتفاء کنند به ثوب (پیراهن) و لفافه (سراسری) مگر زمانی که اجزای جدا شده از قسمت هایی باشد که مئزر (لنگ) به آن پیچیده می شود و اگر از اعضای حنوط هم بکند.	آیات عظام: امام خمینی و خامنه ای
وسیله النجاه، ص ۹۴	الف) قطعه جدا شده از حیّ اگر مشتمل بر استخوان نباشد بنا بر احتیاط واجب در پارچه ای بپیچند و دفن کنند. مگر قطعه جدا شده قسمتی از استخوان سینه که مشتمل بر قلب است باشد، بنا بر این احتیاط واجب علاوه بر غسل و کفن ، نماز هم خوانده شود و دفن گردد. بنا بر احتیاط واجب هم با قمیص (پیراهن) و هم با لفافه (سراسری) کفن شود مگر قسمتی از محل مئزر (لنگ) را نیز دارا باشد که باید لنگ هم اضافه شود .	آیت الله بهجت (رحمة الله)
آیت الله سیستانی (دام ظلّه) الف) هر عضوی که باشد غسل واجب نیست در پارچه ای بپیچند و دفن کنند. ب) بله، می توان دفن کرد .		
هدایه العباد، ج ۱ ص ۵۴، م ۳۲۵	اگر مشتمل بر استخوان نباشد غسل آن واجب نیست بلکه در پارچه ای پیچیده و دفن می شود و اگر مشتمل بر استخوان باشد ولی نه استخوان سینه باید غسل داد و در پارچه پیچیده و دفن شود و همینطور اگر تنها استخوان باشد ولی اگر سینه و یا مشتمل بر سینه یا قسمتی از سینه که مشتمل بر قلب است باشد علاوه بر غسل باید تکفین شود و نماز هم بر آن خوانده شود.	آیت الله صافی (دام ظلّه)
آیت الله فاضل (رحمة الله) الف) اگر مشتمل بر استخوان باشد بله. ب) مانعی ندارد .		
هدایه العباد، ج ۱، ص ۶۵، م ۳۳۵	قطعه جدا شده از حیّ اگر استخوان در آن نباشد غسل آن واجب نیست فقط در پارچه ای بپیچند و دفن کنند و اگر استخوان در آن هست یا استخوان مجرد است غسل دهند و در پارچه ای بپیچند و دفن کنند و اگر مشتمل بر سینه باشد یا بعض سینه یا بعض سینه ای که مشتمل به قلب است باشد ، غسل و کفن و نماز و دفن آن واجب است . جایز است اکتفا کنند به ثوب (پیراهن) و لفافه (سرای) مگر زمانی که اجزاء جدا شده از قسمت هایی باشد که لنگ به آن پیچیده می شود و اگر از اعضای حنوط هم بکنند.	آیت الله گلپایگانی (رحمة الله)
آیت الله مکارم (دام ظلّه) الف) در صورتی که استخوانی در آن باشد غسل دهند و در پارچه ای بپوشانند و دفن کنند. ب) مانعی ندارد شخص را در همانجا دفن کنند .		

وارد شدن صدمه به بدن میّت و تکلیف دیه و پرداخت آن .

سؤال : اگر فردی اعم از غسل و... به بدلائل مفتلّف به بدن میّت صدمه وارد سازد:

الف) آیا موجب دیه می شود؟

ب) آیا دیه متعلق به میّت است؟

تخریر الوسیله ، ص ۵۹۹، م ۱۱	الف) دیه دارد . ب) این دیه متعلق به خود میّت است . در وجوه خیر برای میّت مصرف شود و اگر دین داشته باشد در دیون صرف شود.	امام خمینی (رحمة الله)
الف) دیه دارد . ب) به وراثت نمی رسد بلکه در وجوه خیر یه برای میّت صرف شود .		

آیت‌الله خامنه‌ای (حفظه الله)	الف) موجب دیّه می شود . ب) به وراث نمی رسد بلکه در وجوه خیریه برای میت صرف شود.
آیت الله خویی (رحمة الله)	الف) دیه دارد . ب) در راه خدا برای میت صرف شود . منهاج الصالحین، معاملات، ص ۱۳۴
آیت الله سیستانی (دام ظلّه)	الف) موجب دیّه می شود . ب) در راه خیر برای او مصرف شود و اگر دین داشته باشد در دیون صرف شود. منهاج الصالحین، ج ۱، ص ۴۵۷-۴۵۸
آیت الله صافی (دام ظلّه)	الف) دیه دارد . ب) ورثه از آن ارث نمی برند باید مصرف خیرات جهت میت شود . جامع الاحکام، ج ۲، ص ۵۸۳
آیت الله فاضل (رحمة الله)	الف) دیه دارد . ب) به وراث نمی رسد . برای خود میت در امور خیر صرف شود و اگر مدیون است و مال ندارد یا از دادن آن امتناع می کند، ظاهراً ادای آن از این دین مشروع است . جامع المسائل، ج ۱، ص ۵۷۸
آیت الله گلپایگانی (رحمة الله)	الف) دیه دارد . ب) به وراث نمی رسد ، باید صرف در امور خیریه برای خود میت شود و بعید نیست که دین میت را هم بتوان از آن ادا نمود . جامع المسائل، ج ۳، ص ۲۴۳

غسل عضو جدا شده نامعلوم (زن یا مرد) .

سؤال : عضوی را که (همراه استخوان است) و نمی دانیم متعلق به زن است یا مرد ، چگونه باید غسل داد؟

آیات عظام: گلپایگانی و صافی گلپایگانی	در صورت اشتغال آن قطعه به استخوان ، یک مرتبه مرد آن قطعه را از زیر لباس غسل دهند .
آیات عظام: امام، اراکی، فاضل، خویی	بنا بر احتیاط واجب یک بار مرد و یک بار زن از زیر لباس غسل دهند .
آیت‌الله مکارم شیرازی (دام ظلّه)	هر کدام از زن و مرد می توانند آن عضو را غسل دهند و بنا بر احتیاط واجب از زیر لباس باشد. تعلیقه العروه، ج ۱، ص ۳۰۲ و ۳۰۱

تکلیف غسل در تکفین پس از مس میت .

سؤال : آیا فردی که مس میت یا غسل های دیگر بر ذمه اش می باشد می تواند میت را کفن نماید؟

اتفاق آراء مراجع	بله ؛ ولی باید دست او پاک باشد و اگر نجس است خشک باشد، اشکال ندارد . تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۷۵ و العروه، ج ۱، ص ۲۹۵
------------------	---

تیمم بدل از غسل میت با دستکش .

سؤال : آیا در غسل میت، غسل می تواند در موارد تیمم بدل از غسل ، میت را با دستکش تیمم دهد؟

آیت الله بهجت (رحمة الله)	خیر، مگر مگر در مواردی که مماسه ممکن نباشد به جهت عذری .
آیت الله خامنه ای (حفظه الله)	نمی تواند .
آیت الله صافی (دام ظلّه)	نمی تواند .
آیت الله مکارم (دام ظلّه)	بدون ضرورت این کار را نکند .
آیت الله نوری همدانی (دام ظلّه)	خیر نمی تواند .
آیت الله وحید خراسانی (دام ظلّه)	خیر، کسی که میت را تیمم می دهد باید دست خود را بر زمین بزند و به صورت و پشت دست میت بکشد و اگر ممکن باشد بنا بر احتیاط واجب با دست میت هم او را تیمم بدهد .